

בענין לולב של אשרה ושל עיר הנדחת ושל ע"ז

בגמ' סוכה דף ל"א ע"ב: ושל אשרה פסול, והאמר רבא לולב של עבודה זרה לא יטול ואם נטל כשר? הכא באשרה של משה עסקינו דכתותי מיכתת שעורא, דיקא נמי דתנתי של עיר הנדחת, וברש"י: לולב של עבודה זרה, ששמשו בו לע"ז לכבד לפניו את הקרקע, אי נימי שעבודתו בלולב להעבירו לפניו או לזורקה עכ"ל.

ואם נטל כשר, פירש רש"י, ואע"ג דאיסור הנא ה הוא, דמצות לאו ליהנות נתנו, כלומר אין קיום מצוה הנאת הגוף אלא עבודת עבד לרבו ע"כ. והנה בספר כפות תמרים להגאון רבנו משה חביב תמה כמה תמיהות על דברי רש"י ח"ל: הנה מה שפירש רש"י לולב של ע"ז, ששמשו בו לע"ז לכבד לפניו את הקרקע, והוא חשמישי ע"ז, דאמרינן בע"ז פרק ר' ישמעאל (דף נ' ע"ב): אבד תאבדון בכלים שנשתמשו בהם לעכו"ם, ואין אסורין עד שיעבדו בהם, כן כתב הרמב"ם פרק ז' מהל' ע"ז.

אבל מה שכתב רש"י עוד אי נמי שעבודתו בלולב להעבירו לפניו או לזורקה, נראה מרקדוק לשון רש"י דכיוון למה ששנינו בפרק ד' מיתות דף ס' מסנהדרין: העובד עכו"ם אחד העובד ואחד המזבח ואחד המקטר ואח המנסך ואחד המשתחוה. וברש"י דבגמ' מוקים לה לכולה מתניתן בשאין דרכה של אותה עבודת כוכבים לעבדה בכך, ואפילו הכי הנך עבודות מחייב כדיליף בברייתא, דכל עבודות העושים לגבוה כגון ששוחט חזרק ומקטיר אפילו שלא כדרכו, וכן פסק הרמב"ם פרק ג' מע"ז, ולזה כיון רש"י כאן במ"ש אי נמי שעבודתו בלולב להעבירו לפניו, דדוקא משום דדרך עבודתה בכך אז נאסר הלולב משום תקרובות ע"ז, אמנם מה שכתב רש"י או נזרקה בו, לא אצטרך שיהיה עבודתו בכך, משום דזריקה היא בכלל עבודת גבוה דהיינו זריקת הדם, ובעבודת גבוה אפילו שלא כדרכה זו היא כוונת רש"י.

וקשה לי על דברי רש"י, דגרסינן בע"ז פרק ר' ישמעאל דף נ': אמר רב יהודה אמר רב עבודת כוכבים שעובדים אותה במקל שבר מקל בפניה חייב, זרק מקל בפניה פטור, אמר ליה אביי לרבא מאי שנא שבר שהוה ליה כעין זביחה זרק נמי הוה כעין זריקה, אמר ליה בעינן זריקה המשתברת וליכא, וברש"י כעין זריקת פנים שאינה מחוברת אלא משתבר ונופל טיפים טיפים. ובסוגיא דף נ"א שם, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב עבודת כוכבים שעובדים אותה במקל שבר מקל בפניה חייב ונאסרת, זרק מקל בפניה חייב ואינה נאסרת וכו', אמר לו בעינן זריקה המשתברת וליכא. הרי בהדיא בסוגיא בדף נ' דזריקת מקל פטור דלא הוה כעין פנים, ואפילו נפרש בדברי רש"י שמיירי

שעבודתו בזריקת מקל ודרכו בכך, איך נאסר הלולב משום תקרובת ע"ז, הלא תקרובת אינו נאסר משום תקרובת ע"ז אלא שהוא תקרובות כעין פנים ממה שמבואר בדין השני בדרך נ"א ע"א, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבנה אמר רב ע"ז שעובדים אותה במקל שבר מקל בפניה חייב ונאסרת זרק מקל בפניה חייב ואינה נאסרת, אף שחייב מטעם שדרכו לעבוד בכך בכל זאת כיון שאינו כעין פנים אינה נאסרת, ואם כן איך כתב רש"י כאן על הדין של רבא לולב של עכו"ם לא יטול דמייירי בתקרובת עכו"ם דזרק מקל בפניה, הלא כהאי גוונא לא נאסר הלולב, ורש"י בעצמו מסיק ואם נטל כשר, אף על גב דאיסור הנאה נינהו מצות לאו ליהנות נהנו וכו', הלא תקרובות לולב דהעברתו או זריקתו אינו נאסר הלולב דבעינן זריקה המשתכרת, וכן פסק הרמב"ם בהל' ע"ז פרק ג' הל' ד' ואף שאפשר לדחוק ולומר דזריקת לולב הוה זריקה המשתכרת דנפרדים עלי הלולב, אמנם קשה מחלוקה אחרת שכתב רש"י שהעביר הלולב לפניה, דבהעברת הלולב לפניה לא נאסר הלולב דלא הוה כעין פנים? וצ"ע בזה הרבה. אבל מה שיותר קשה על דברי רש"י הוא, כשינויא של הגמ', דמתניתין מיירי באשירה דמשה דאין לו ביטול, דהוה ע"ז של ישראל דאין לה ביטול וצריכה שריפה וכתותי מכתת שיעוריה.

ומה שאמר רבא לולב של עכו"ם לא יטול ואם נטל כשר מיירי בע"ז דעכו"ם דכיון דיש לו ביטול אף על גב דלא בטלו יצא, כמ"ש התוס' בזה. 'השתא לדעת רש"י דמפרש מימרא דרבא בתקרובת ע"ז, איך אמר רבא דאם נטל לולב יצא, הא תקרובות ע"ז אין לו ביטול, כמבואר בע"ז דף נ' א': מנין לתקרובות ע"ז שאין לו ביטול עולמית, דכתיב "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו מזבחי מתים" מה מת אין לו בטילה לעולם אף תקרובת ע"ז, אין לה בטילה עולמית, וכן ברמב"ם פרק ח' הל' ט' מע"ז, וכן מבואר במצות חליצה דסנדל של תקרובות עכו"ם הוה כתותי מכתת שיעוריה. ואיך יצא בלולב של תקרובות.

והנה בספר שער המלך הל' לולב פרק ח' הל' א' מביא שיטת המאירי במסכת ע"ז מכתב יד וז"ל: נראה למורי הרב יונה דאפילו לקנות מהן כלים אסור מפני שאפילו המעות היו מקריבים לע"ז והביא ראיה מן הירושלמי: מצא לפני ע"ז לפנים מן הקלקין כיסים מלאים אסורים, פירוש לפנים מן הקלקין מקום הטנופת ששם מושיבים ע"ז באותו מקום, כל דבר הנמצא שם אסור בהנאה ואפילו דבר שאינו של נוי, לפי שודאי הקריבו לע"ז, אבל היא חרץ לקלקין — דבר שהוא של נוי אסור, שאינו של נוי כגון כיסין מלאין מעות — מותר, ואע"פ שאינו כעין פנים דבעינן דומיא דזבח וליכא, אפילו הכי אם נהנה אדם משם בשום דבר — חייב, דכיון דאקריבהו לע"ז אסור בהנאה עכ"ד.

וכן הוא במאירי ע"ז דף נ"א ע"ב, בזה לפרש את הגמ' בזה האופן

וכן בריטב"א ע"ז הביא את הירושלמי ושיטה זו דאפילו אינו כעין פנים, לפנים מן הקלקין הכוונה לפנים מהמחיצה, אסור משום תקרובות אף שאינו כעין פנים וצ"ע.

ומה שיש לנו לתרץ היא קושיא שניה של הכפות תמרים על רש"י, כיון שכאן הוי תקרובות ע"ז שאין לו ביטול ואם כן כתותי מכתת שיעוריה ואין אמר רבא ואם נטל כשר? והיא קושיא חמורה מאד.

ונראה לי לבאר את הענין הקשה הזה, על פי דברי הרמב"ם בהל' ע"ז. הדנה הרמב"ם פרק ד' מהל' ע"ז הל' ב' כתב: הנהנה מע"ז ומהתקרובות שלה ויין נסך עובר משום לא ידבק בידך מאומה מן החרם וכו'.

והקשו על דברי הרמב"ם מע"ז דף כ"ט ע"ב דילפינן מפסוק אחר לגמרי: יין מנלן אמר רבה בר אבוא אמר קרא "אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם", מה זבח אסור בהנאה אף יין גמי אסור בהנאה, וזבח גופיה מנלן דכתיב "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים: מה מת אסור בהנאה אף זבח נמי אסור בהנאה, ומת גופיה מנלן אתיא שם שם מעגלה ערופה.

כתיב הכא "ותמת שם מרים" וכתיב התם "וערפו שם את העגלה בנחל", מה להלן אסור בהנאה אף כאן נמי אסור בהנאה, והתם מנלן אמרי דבי ר' ינאי כפרה כתיב בה כקדשים ע"כ.

הרי מפורש דאסור הנאה של תקרובת ילפינן מפסוק אחר מ"ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים" מדאיתקש למת.

וביותר שהרמב"ם סותר את עצמו דפרק י"א מהל' מאכלות אסורות הל' א', מביא בעצמו יין שנתנסך לעכו"ם אסור בהנאה והשוותה ממנו כל שהוא לוקה מן התורה, וכן האוכל כל שהוא מתקרובות ע"ז מבשר או מפירות אפילו מים ומלח האוכל מהם כל שהוא לוקה, שנאמר "אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם יקומו וגו'" ע"כ.

וזה כמו הגמ' בע"ז כ"ט, ועיין בלחם משנה בהל' מאכלות אסורות, וטעם איסור כל שהוא בזה מביא הרמב"ם בהל' ב' כאן, כיון שאיסור זה משום עכו"ם אין להם שיעור שנאמר בעבודת כוכבים "לא ידבק בך מאומה מן החרם" עיי"ש, והוא ממשנה ע"ז דף ע"ד ע"ב. וכדי לתרץ סתירת הרמב"ם, נקדים דברי הגמ' ע"ז דף נ', דאיתא התם: מניין לתקרובות ע"ז שאין לה ביטול עולמית שנאמר "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים", מה מת אין לו ביטול לעולם אף תקרובות אין לה ביטול לעולם.

מכואר בגמ' דאם לא היה לימוד מיוחד על תקרובת שאין לה ביטול היינו אומרים שגם תקרובת ע"ז יש להם ביטול כמו ע"ז עצמה, ותקרובת אינה חמורה מע"ז ומשמשיה שיש להם ביטול, ורק התורה חידשה לנו מההיקש למת שאין לתקרובות דין ביטול.

וכיון שאנו רואין מהסוגיא שבלי החידוש שתקרובת איתקש למת, היה לתקרובת אותו הדין כמו ע"ז גופא, ולפי זה יש לחדש ולומר דאף דאמרינן דתקרובת ע"ז אין להן ביטול, פירוש הדבר שנתחדש כאן איסור חדש מטעם ההיקש למת שאף שאיסור עבודת זרה נפקע ממנו מכח דין ביטול ע"ז, חידשה לנו התורה שיש בתקרובת עוד איסור הנאה שנתקש למת, ועל איסור הנאה של מת אין להן ביטול, אבל איסור עבודת גילולים נפקע מהם על ידי ביטול, דלעצם איסור עבודת גילולים שיש על תקרובת לא גרע משאר ע"ז שעל זה חל דין ביטול. ואין שייך כאן הסברא לענין גיזה בפסולי המוקדשין דחזרה לאיסורא קמא, ע"ז דף ס"ז ע"ב בתוס' שם דשאני הכא דאיסור עבודה זרה נפקע על ידי ביטול ונשאר רק האיסור שנתקש למת ובמת אין ביטול, ודוק בזה דכאן האיסור משם אחר משום מת וכאן לא שייך להחזיר לאיסורא קמא כי שני שמות יש על תקרובת משום ע"ז, ומשום שנתקש למת, אבל בפסולי המקדשים שהתורה אסרה גיזה ועבודה האיסור הוא מטעם הקדש ושם נאמר "לא תגזו בבכור צאנך" ודוק בזה, ולפיכך חזרה לאיסורא קמא.

ולפי זה מתורץ דברי הרמב"ם, דבהל' ע"ז דהרמב"ם עסוק באיסורי הנאה שהם מצד ע"ז כתב שפיר בתקרובת ע"ז הטעם משום לא ידבק, והיינו קודם ביטול, דקודם ביטול הוא כשאר איסורי ע"ז.

אבל בהל' מאכלות אסורות שעוסק שם הרמב"ם באיסור אכילה והנאה כתב הטעם משום זבחי מתים, דשם בא להורות לנו לאסור באכילה ובהנאה גם אחרי ביטול שאין לאסור עוד משום לא ידבק כן מאומה מן החרם שהוא איסור ע"ז שהביטול הפקיע איסור ע"ז, ולאחר ביטול האיסור הוא רק מצד מת. ומה שכתב הרמב"ם במאכלות אסורות בהל' ב', וכיון שהאיסור זה משום עכו"ם אין לו שיעור ולפי דברינו כאן מדבר אחרי ביטול שנפקע דיני ע"ז מזה ונשאר דין שנתקש למת, ולמה כתב כאן שלוקה בכל שהוא מטעם לא ידבק מאומה מן החרם, אפשר לומר דזה הוא קודם ביטול, ואף אחר ביטול יש לומר דלוקה בכל שהוא דכיון דקודם ביטול היה אסור בכל דהוא וגם איסור משהו היה חשוב, כן גם אחרי ביטול אף שנפקע איסור ע"ז מכל מקום חשיבותו לא נתבטלה כיון שכבר נאסרה מקודם בכל שהוא והרי זה כבריה דלוקה בכל שהוא מחמת חשיבותה, ויש לעין בזה עוד.

ובזה מבואר דברי הגמ' ע"ז כ"ט, דהגמ' שקיל וטרי איסור יין נסך מנלן ולא הביאה הגמ' מלא ידבק מאומה מן החרם, ורק מייתי מהקש זבחי מתים, משום דהגמ' מפרש המשנה שם דחשיב סתם יינם של עובדי גילולים אסור בהנאה ואסור לקנות מהם דלמא נתנסך ומשום גזירה, וכיון שכל האיסור לקנות מגוי סתם יינם שמא נסכס הגוי, וכיון שהגוי מכר היין לישראל זה גופא

פעולת ביטול ונתבטל איסור ע"ז, ונשאר רק האיסור של מת, ולפיכך מביאה הגמ' הפסוק דויאכלו מזבחי מתים כיון שכאן אחרי ביטול מיירי שמכר הגוי לישראל שזה ביטול ע"ז. ועיין בגמ' ע"ז דף נ"ג כיצד מבטלה, וכשמוכרה לישראל ד"ה ביטלו, ועיין רמב"ם פרק ח' מע"ז הל' י', ובכסף משנה בזה בצורך ישראל ד"ה בטלה, ויין נסך לכל ישראל שמכרה הוי כמו צורך ישראל ובדאי ביטל. וכיון שהגמ' מיירי אחר ביטול ולפיכך אומרת הגמ' שנאסר היין משום דמי למת ודוק בזה.

אבל החידוש הזה הוא רק בתקרובות ע"ז דע"י ביטול נפקע דין ע"ז ממנו רק מצד איסור מת נשאר עליה, אבל שונה בזה ע"ז של ישראל דלא מהני ביטול, דבה לא מהני הביטול גם להפקיע ממנו דין ע"ז, ונשאר עליה שם ע"ז אפילו אחר הביטול.

והטעם שמחלקים בזה, מפני שדין זה דע"ז של ישראל אין ביטול למדנו בגמ' ע"ז דף נ"ב ע"א מקרא ד"לא תטע לך אשרה אצל המזבח", מה מזבח טעון גניזה אף ע"ז של ישראל טעון גניזה, ומזבח שטעון גניזה הוא משום דכלי שרת הם, כדברי התוס' שם, וכלי שרת טעון גניזה הוא מקרא ד"והנחם שם" שכתוב בכגדי כהונה של כהן גדול ביה"כ, שזה מדברים שנעשו מצותן ומועלין בהם, עיין יומא נ"ט, וכמו שמזבח נשאר בקדושתו לעולם ואבני מזבח אין להם פדיון לעולם וטעונין גניזה, כמבואר בתוספתא דמגילה, הביאו הרמב"ן במלחמות בסוגיא דבאו פריצים, כמו כן ע"ז של ישראל נשארת באיסור ע"ז שלה לעולם ולא מהני ביטול להפקיע ממנו איסור ע"ז, והרי היא עבודה זרה אפילו אחר הביטול כמו המזבח שקדושתו לעולם. ובוה מתורץ דברי התוס' ע"ז מ"ז ע"ב: אבניו ועציו ועפרו מטמאין כשרץ, (ובמשנה שם שהיה חלק מבית ע"ז נפל) ובחוס' כתבו דמיירי שהיתה ע"ז של ישראל עיי"ש.

ואמאי לא מהני ביטול לענין טומאה דרבנן ולמ"ד ע"ז שנשברה מאליה מותרת דזה הוה ביטול כמבואר, ולמה לא נפקע טומאה מדרבנן אף דלא מהני ביטול לענין איסור, כמבואר בגמ' דף נ"ב לענין תקרובת ע"ז דאף דלא מהני ביטול לענין איסור ולענין טומאה נשארה הגמ' בספק שם אם הביטול מועיל לענין תקרובת ע"ז להפקיע מידי טומאה? אבל לפי הכלל הנאמר למעלה ניחא, דלא דמי דין ע"ז של ישראל שאין לה ביטול לדין תקרובות ע"ז, דתקרובות נפקע ממנו ע"י ביטול שם ע"ז ונשאר רק איסור הנאה של מת, ולפיכך מה שגזרו חכמים טומאה על ע"ז זה על עצם איסור הנאה מטעם עבודה זרה, דהרי כשאר איסורי הנאה לא גזרו חכמים טומאה, ואין הטומאה אלא מצד שהיא ע"ז, אבל ע"י ביטול נפקע דין ע"ז ונשאר רק איסור הנאה של מת, מה שאין כן בע"ז של ישראל שאין לה ביטול דגם אחר הביטול נשאר עוד באיסור ע"ז, וכיון שהיא ע"ז גם כן אחר הביטול כמו קודם הביטול לא

נפקע הטומאה, ולפיכך אחר הביטול בע"ז של ישראל מטמאה ולא נפקע דין טומאה.

וגם בזה ניחא קושיית התוס' ע"ז ס"ד ע"א, בהא דפשיט הגמ' שם דמי ע"ז ביד עובד גלולים מותר, מהא דרבה דאמר להו זילו זכינו כל מה דאית לכו ותו איתגירי, אלמא משום דקסבר דמי ע"ז ביד עבודת גלולים מותר, ודחי שאני התם כיון דדעתו להתגייר בודאי בטלה, והקשו בתוס': תינה ע"ז דשייך בה ביטול היו יכולים למכור והדמים מותרים, אבל יין נסך דלא שייך ביטול (דהוה תקרובות ע"ז) ואפ"ה קאמר להו זילו זכינו כל מה דאית לכו וא"כ תפשוט בעיין עיי"ש, אבל לפי דברינו ניחא הכל, כיון דגם הביטול פועל בתקרובות להפקיע דין ע"ז, ונשאר רק איסור הנאה של מת, ומה שתופס את דמיו זה רק איסור ע"ז, אבל איסור מת זה כשאר איסור הנאה ודמיו מותרין.

עכשיו נחזור לעניינינו לתרץ דברי רש"י התמוהים מאד, וגם הרש"ש על המקום תמה על רש"י בזה ולי זה ניחא, דיש הכדל בתקרובות ע"ז לפני ביטול ולאחר ביטול, דלפני ביטול יש עליה איסור ע"ז, ולאחר ביטול נשאר רק איסור הנאה של מת.

ולפי זה דברי רבא שאמר: לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל כשר, מידי לרש"י בתקרובות ע"ז לבעל פעור ויאכלו מזבחי מת כמבואר בגמ' ע"ז דף נ'.

אבל מיירי בע"ז של עובד גלולים, ולפני ביטול תקרובות ע"ז של גוי היא בשריפה ונשאר עליה איסור ע"ז, שנאמר "פסילי אלהיהם תשרפו באש", אבל אחר ביטול נשאר רק איסור הנאה של מת טעון רק קבורה כמו מת. ולפי זה ניחא דברי רש"י, דדין כתותי מיכתת שיעוריה נאמר רק בדבר שטעון שריפה כמבואר בתוס' ל"ה, דדוקא איסור הנאה הטעון שריפה אמרינן כתותי מיכתת שיעוריה, ולא בשאר איסור הנאה דטעון קבורה.

וכן התוס' יבמות דף ק"ד ע"א הקשו: אי בע"ז של ישראל מאי קאמר דמכתת שיעוריה והא טעונה גניזה דמפיק לה בפרק ר' ישמעאל נ"ב מ"ושם בסת"ר? ויש לומר כיון דטעונה גניזה אין כיתותיה שיעור גדול מזה, אי נמי בע"ז של נכרי שעבדה לדעת ישראל שטעונה שריפה ע"כ. הרי יש לנו שתי שיטות בדברי התוס', דלפי תירוץ ראשון גם בגניזה שייך כתותי מיכתת שיעוריה, ולפי תירוץ שני דוקא דבר הטעון שריפה אמרינן כתותי מיכתת שיעוריה. ולפי זה שיטת רש"י כשיטת התוס' בסוכה ל"ה, ותירוץ השני כיבמות דדוקא הטעון שריפה אמרינן כתותי מיכתת שיעוריה, ולא בשאר איסורי הנאה דטעון גניזה או קבורה.

ועיין רש"י ע"ז נ"ב מה זה גניזה — קבורה, ובתוס' פירוש אחר, ועיין ריטב"א ע"ז שם. וכיון שמיירי דין של רכא בע"ז של גוי בתקרובות ע"ז לפי דברי רש"י, ולאחר ביטול נשאר רק איסור הנאה של מת, ובדיעבד מותר ליטול אף דיש איסור הנאה של מת מצות לאו ליהנות נתנו, אבל כתותי מיכתת שיעורא אין כאן, דאחר ביטול בתקרובות ע"ז נשאר רק איסור מת דטעון קבורה, וכדבר הטעון קבורה אין כאן כיתותי מיכתת שיעוריה.

ולפיכך סובר רכא דאם נטל ע"ז של גוי שהיתה תקרובות ע"ז לרש"י אם נטל יצא, אבל אשריה של משה, שעבדו ע"ז, אותן שהיו בשעת כיבוש ארץ ישראל שהצריכן הכתוב שריפה כדכתיב "ואשריהם תשרפון באש" ולולב צריך שיעור והוה כמאן דמכתת שיעוריה, כמו שפירש רש"י דהוה ע"ז של ישראל, כמבואר בגמ' ע"ז דף נ"ג ע"ב: מדפלתו ישראל לעגל גלו אדעתיהו דניחא להו ע"ז, וכי אתו עובדי כוכבים שליחותא דידהו עבדי עיי"ש.

וכן כתב במרכבת המשנה פרק ח' מהל' לולב וז"ל: הא דנקיט הש"ס באשרה דמשה דמיכתת שיעוריה היינו כחירוף השני בתוס' יבמות ק"ד, דמיירי בע"ז של נכרי שעבדה לדעת ישראל שטעונה שריפה, והיינו מה שפירש רש"י באשרה דמשה: אותן שהיו בשעת כיבוש ארץ ישראל דכתיב "ואשריהן תשרפו באש", וזה בנוי אהא דאיתא בע"ז דף נ"ג ע"ב: אלא מדפלתו ישראל לעגל גלו אדעתיהו דניחו להו בע"ז עיי"ש, ותבין דדבר של ישראל שגילה הישראל דעתו דניחא ליה בע"ז ועבדו נכרים, דומיא דישאל שזקף לבנה של עצמו והשתחוה לה נכרי, והוא הדין שנטע אשרה לעבדה שעדיין לא נאסרה דקיי"ל כמאן דאמר ע"ז של ישראל אינה נאסרת עד שיעבוד, כשהשתחוה לה נכרי יש לע"ז ואשרה זו חומרא דע"ז של ישראל שאינה בטילה עולמית, וחומרא דע"ז דנכרי דטעונה שריפה או שחיקה ושפיר מכתית שיעוריה, כיון שאין לה ביטול ועומדת בהכרח לשריפה ולכתות, וזה פירוש הסוגיא לרש"י עיי"ש בדבריו בזה.

בענין אתרוג דאזלינן בתר חנטה או לקיטה

כתב הרמב"ם פ"א ממעשר שני הל"ה: "וכן האתרוג בלבד משאר פירות האילן הרי הוא כירק והולכין אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית, כיצד אם נלקט בשלישית אחר ט"ו בשבט מפרישין ממנו מעשר עני אע"פ שנגמרה בשניה, וכן אם נלקט ברביעית קודם ט"ו בשבט מפרישין ממנו מעשר עני, נלקט ברביעית אחר ט"ו בשבט מפרישין ממנו מעשר שני". ובהל"ל כתב: ואע"פ שהולכין אחר לקיטתו, אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית אפילו היתה כזית